

Rapport 2009:14

SÄRSKILD ARKEOLOGISK UTREDNING

Bergtäkt, Korpilombolo

Utredning inför ny bergtäkt, fastigheten Korpilombolo 4:7, Korpilombolo socken, Pajala kommun, Västerbottens län.

Norrbottens museum

Frida Palmbo

Dnr 586-2008

Lst dnr 431-14413-08

Norrbottens
museum

RAPPORT

Tekniska uppgifter

Län:	Norrbotten
Landskap:	Västerbotten
Kommun:	Pajala
Socken:	Korpilombolo
Fornlämning nr:	-
Fornlämning typ:	-
Fastighet:	Korpilombolo 4:7
Ek. karta:	27M 6-7 c-d Korpilombolo
Länsstyrelsens (beslut) dnr:	431-14413-08
Norrbottens museum dnr:	586-2008
Uppdragsgivare/finansiär:	Leif Rantapää genom Ove Thyni (TEFAB)
Typ av uppdrag:	Särskild arkeologisk utredning
Fältarbetsledare:	Frida Palmbo
Fältpersonal:	Mirjam Jonsson
Rapportansvarig:	Frida Palmbo
Underkonsulter:	-
Fältarbetstid	1 fältarbetsdag (8 timmar), den 8 juni 2009
Rapporttid:	2,5 arbetsdagar för en person (20 timmar, varav 8 timmar avslut rapport)
Fyndhantering:	-
Koordinater:	Utredningsområdet ligger inom koordinaterna x 7436257-7436656 och y 1818470-1818869, User grid WGS 84, Rikets nät, RT 90 2,5 gon V
Höjd över havet:	ca 155-185
Undersökt yta:	ca 55 000 m ²
Analyser:	-
Datering:	-
Fynd:	-
Foto:	Acc nr: 2009:41:1-3
Ritningar:	-
Dokumentationsmaterial:	Fältanteckningar, originalhandlingar och bilder förvaras i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv.
Digitalt dokumentationsmaterial:	Det digitala underlagsmaterialet finns i shapeformat i RT90 2,5 gon V. Det förvaras på Norrbottens museums servrar. Backup tas dagligen av landstingets IT-personal på samtligt material som förvaras på server. I övrigt inväntas rekommendationer för långtidsförvaring av digitalt arkeologiskt material från Riksantikvarieämbetet, vilka är under utformning.
Digital programvara:	ArcGIS 9.3, ArcPad 7.0.1, FältGIS, MS Office, Adobe Photoshop Elements 4.0

Foto på framsida: S delen av utredningsområdet. Storblockigt område. Frida Palmbo i bild. Foto från SV, acc nr 2009:41:2, © Norrbottens museum, Mirjam Jonsson

Innehållsförteckning

RAPPORT	1
Tekniska uppgifter	1
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Sammanfattning	3
Syfte och inriktning	3
Ambitionsnivå	3
Områdets förutsättningar.....	3
Topografi och naturlandskap	3
Fornlämningsmiljö	4
Forskningshistorik	5
Undersökningens utgångspunkter	5
Metod och utförande	5
Avvikelser från undersökningsplanen	6
Resultat	6
Vetenskaplig tolkning	6
Vidare undersökningar	6
Utvärdering	6
Referenser	8
Bilagor	8

Inledning

Norrbottens museum har den 8 juni 2009 utfört en särskild arkeologisk utredning på fastigheten Korpilombolo 4:7 i Korpilombolo socken med anledning av att Leif Rantapää m fl genom Ove Thyni (TEFAB) planerar att anlägga en bergtäkt samt ny infartsväg till verksamhetsområdet inom ovan nämnda fastighet. Utredningen utfördes på begäran Leif Rantapää m fl, efter beslut av Länsstyrelsen i Norrbottens län (431-14413-08) med utgångspunkt i fornlämningsbild och topografiska förhållanden. Arbetet utfördes av Frida Palmbo och Mirjam Jonsson.

Sammanfattning

Vid utredningen påträffades inga nya forn- eller kulturlämningar. Inga troliga boplatslägen påträffades heller vid den okulära besiktningen. Norrbottens museum bedömer att inga hinder finns för den tilltänkta exploateringen.

Syfte och inriktning

Syftet med utredningen var att undersöka förekomst av fasta forn- och kulturlämningar inom det aktuella utredningsområdet samt fastställa deras status. Lämningarna skulle även markeras i fält; fornlämningar med blå-gula fornlämningsband i papper samt kulturlämningar med röda pappersband. Syftet med utredningen är även att ta fram ett fullgott besluts- och planeringsunderlag för den fortsatta processen inom exploateringsområdet. De huvudsakliga målgrupperna för den arkeologiska utredningen utgörs av länsstyrelsen, andra myndigheter, företagaren och andra undersökare.

Den arkeologiska potentialen hos arbetsföretaget grundar sig dels i de typer av fornlämningar som är kända sedan tidigare i utredningsområdets omgivning och dels ur topografisk synpunkt.

Ambitionsnivå

Utredningen ska utföras med en hög ambitionsnivå då aktuellt område är lokaliserad i ett arkeologiskt och kulturhistoriskt intressant område. Länsstyrelsen kan inte utsluta att fast fornlämning kan beröras av arbetsföretaget.

Områdets förutsättningar

Topografi och naturlandskap

Utredningsområdet är beläget drygt 1-1,5 km Ö om Korpilombolo, längs med väg 392 mot Pajala och har en total yta på ca 55 000 m². Inom den totala ytan ingår tåktens verksamhetsområde som utgör ca 45 000 m² samt en ny infartsväg till verksamhetsområdet som uppgår till ca 10 000 m² (bilaga 1:1-1:2).

Utredningsområdet är beläget ca 155-185 m ö h, kring högsta kustlinjen. Terrängen varierar från flack till lätt kuperad och utgörs huvudsakligen av barrskog av frisk ristyp med kraftig markvegetation främst i form av mossa och ris. Området består mestadels av storblockig morän med berg i dagen i N delen av utredningsområdet. Flackare partier förekommer i området men vid stick med sond och skelleftepik är det tydligt att berghällar förekommer relativt ytligt (0,1-0,5 m ner). Ett myrstråk löper dock i den V delen av aktuellt utredningsområde, i den del där den tänkta vägsträckningen är planerad.

Nbm acc nr 2009:41:1 © Norrbottens museum. V delen av utredningsområdet, ner mot myren i SV. Storblockig terräng och kraftig markvegetation. Foto från V. Fotograf: Mirjam Jonsson.

Nbm acc nr 2009:41:3 © Norrbottens museum. NV delen av utredningsområdet. Blandskog med undervegetation bestående av ris och mossa. Flackare område vid utredningsområdets yttre begränsning. Foto från NV. Fotograf: Mirjam Jonsson.

Fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget inom kartbladet 27M 6-7 c-d Korpilombolo där Riksantikvarieämbetet genomförde fornminnesinventering 1990. Inom 5 km från aktuellt utredningsområde registrerades då lämningar i form av främst tjärdalar men även plats med tradition, rengårdor, en kvarn, bytomt/gårdstomt, område med fossil åkermark, härdar, en dammvall, en boplats med fynd av skärvsten vilken klassats

som övrig kulturhistorisk lämning samt en boplats med fynd av skörbränd sten och kvartsavslag. Inga lämningar är dock registrerade inom eller i direkt närhet till aktuellt utredningsområde (bilaga 1:1).

Utredningsområdet är beläget inom Korju sameby, som är en sammanslagning av Korpilombolo och Juoksengi samebyar. Samebyn har sitt område mellan Korpilombolo i S och Kirnujärvi i N samt mellan Ohtanajärvi i Ö och Nuksujärvi i V. Området används året runt som vår-, sommar- och höstbetesland i N och som vinterbetesland i S (Länsstyrelsen i Norrbottens län & Länsstyrelsen Västerbotten 2006).

Med utgångspunkt i topografin och fornlämningsbilden är det troligt att lämningar framförallt i form av härdar, boplatser, boplatsgropar, kokgropar och fångstgropar samt lämningar efter skogsbruk och renskötsel kan påträffas inom utredningsområdet.

Forskningshistorik

Norrbottens museum genomförde fornminnesinventering 2008 (Nbm dnr 577-2007) i kartbladen 27L 6-7 i-j Saikosjärvi och 27L 8-9 i-j Långheden, då lämningar i form av bl a härdar, fångstgropar, boplatsgropar, boplatser, begravningsplats enstaka (sommargrav), tjärdalar, husgrunder, kolbottnar, rengärda och kvarn registrerades (Lindgren 2009).

Området kring Korpilombolo har tidigare nyttjats som fångst- och slåtterland. Bofast befolkning har inte förekommit i området förrän under 1500-1600-talet även om området säkerligen nyttjats innan dess. Den äldsta gården i området omnämns från år 1680. Idag är det främst natur- och gårdsnamn som vittnar om den tidigaste bebyggelsen (Gula kartan 25M:62 Korpilombolo).

Undersökningens utgångspunkter

Arbetet utgick ifrån Norrbottens museums arbetsplan (Nbm dnr 586-2008, daterad 2009-03-16) vilken Länsstyrelsen baserat sitt beslut på.

Metod och utförande

Förberedelserna innan fältarbetet tog vid innefattade främst administration, kart- och litteraturstudier samt genomgång av Norrbottens museums topografiska arkiv. Övrigt arkivmaterial gick inte att få fram inom tidsramen för utredningen.

Fältarbetet delades upp i två etapper, där etapp 1 innebär att hela undersökningsområdet söktes av okulärt samt med hjälp av jordsond och skelleftepik. Jordsond används för att undersöka synliga strukturer i markytan, vilket är en enkel och effektiv metod för att upptäcka fornlämningar. Jordsond är även ett effektivt redskap till att bedöma osäkra lämningar, tolka jordartsskikten och spåra konstruktionsdetaljer i dessa. Skelleftepik, ett redskap som utgörs av en smal metallstång som lättare än en sond tränger ner i marken, har kompletterat jordsonden. Skelleftepiken är ett effektivt hjälpmedel att söka av ytor efter sten, både längre ner i marken och genom tätare intervaller.

Utifrån resultatet av etapp 1 gjordes bedömningen att etapp 2, som innebär en fördjupad utredning, t ex genom upptagande av provgropar eller upptagning av schakt med hjälp av grävmaskin, inte var nödvändig inom utredningsområdet då varken osäkra lämningar eller områden med topografiskt sett bra lägen påträffades.

Resultatet av utredningen skulle mätas in med handdator/GPS och ett digitalt underlag var tänkt att skapats i ArcGIS. Nya lämningar skulle registreras, dvs beskrivas, markeras på karta och registreras i Fmis i enlighet med Riksantikvarieämbetets

riktlinjer. Samtligt dokumentationsmaterial kommer att förvaras i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv.

Avvikelser från undersökningsplanen

Avsökning med metalldetektor var planerad i områden med osäkra lämningar, i lägen som topografiskt sett är bra ur fornlämningssynpunkt samt i områden med kraftig markvegetation. Metalldetektor har dock ej använts då inget boplatssläge kunde påträffas inom utredningsområdet, trots områden som bitvis innehöll kraftig markvegetation.

Resultat

Vid utredningen konstaterades att aktuellt område främst utgjordes av blockmorän med relativt ytligt förekommande berghällar. Med hjälp av skelleftepik konstaterades att berghällar förekommer drygt 0,1-0,5 m under torv. Hela utredningsområdet har avsökts okulärt med 10-20 m intervaller. Flackare partier som förekom inom utredningsområdet har genomsökts mer noggrant än sluttande partier. Sond och skelleftepik har använts för att bedöma om främst de flackare partierna kunde utgöras av troliga boplatsslägen. Därutöver genomsöktes även V delen av utredningsområdet mer noggrant på grund av den anslutande myren i V.

Inga nya forn- eller kulturlämningar påträffades inom utredningsområdet. Inga troliga boplatsslägen kunde lokaliseras i samband med den okulära besiktningen, varvid etapp 2 utgick.

Vetenskaplig tolkning

Med tanke på fornlämningsmiljön i området kring den blivande bergtäkten fanns det förutsättningar att hitta lämningar från skiftande tidsperioder inom aktuellt utredningsområde. Topografin i större delen av utredningsområdet utgjordes dock av blockmorän vilket medför att platsen har varit mindre intressant att bosätta sig på. Möjligheten att hitta lämningar från varierande tidsperioder och det topografiska läget medförde dock att området sågs som intressant vid kartstudier. Närheten till myrstråk i V samt att utredningsområdet är beläget inom Korju sameby bidrog till möjligheten att påträffa lämningar knutna till renskötsel och vid studier av redan registrerade lämningar i Korpilomboloområdet sågs möjligheten att påträffa lämningar från senare tid (bilaga 1:1). Förutom lämningar efter renskötsel var det troligt att framförallt lämningar i form av härदार boplatser, boplatsgropar, kokgropar och fångstgropar samt lämningar efter skogsbruk kunde påträffas inom utredningsområdet.

Vidare undersökningar

Vid utredningen påträffades inga nya forn- eller kulturlämningar. Inga troliga boplatsslägen påträffades heller vid den okulära besiktningen. Norrbottens museum bedömer att inga hinder finns för den tilltänkta exploateringen. Den slutgiltiga bedömningen av området åligger dock Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Utvärdering

Omkring 75 % av den beräknade tiden för etapp 1 har använts vid den okulära besiktningen. Därutöver tillkommer tid för projektledning. I etapp 1 ingick tid för okulär besiktning och dokumentation. Då inga lämningar påträffades vid utredningen upptogs heller ingen tid för dokumentation, vilket förklarar att den beräknade fältarbetstiden för etapp 1 inte har använts till fullo. Om utredningsområdet varit bättre ur topografisk synpunkt och inte bestått mestadels av blockmorän hade antagligen mer

tid av den beräknade fältarbetstiden för etapp 1 använts samt att undersökning av eventuella boplatslägen som ett led i etapp 2 hade varit nödvändig.

Norrbottens museum anser att handdator där utredningsområden och dylikt är inlagt underlättar fältarbetet vid en arkeologisk utredning, då personalen lättare kan säkerställa att de befinner sig inom utredningsområdet eller ej. Tack vare att exploitörerna för den tänkta bergtäkten förevisade vägmitt för den tänkta vägdragningen till bergtäkten på ett bra sätt har detta dock inte varit något problem. Då utredningsområden är smala är det annars lätt att man av misstag hamnar något utanför det aktuella utredningsområdet och då är handdatorn ett utmärkt hjälpmedel i fält. Påträffade lämningar registreras även enkelt med handdator, i programmet FältGIS, vilket underlättar dokumentationen. FältGIS är ett program som är framtaget av Riksantikvarieämbetet för dokumentation av forn- och kulturlämningar och därmed anpassade efter Raä:s riktlinjer för dokumentation.

2009-12-11
Norrbottens museum
Uppdragsavdelningen

Frida Palmbo
Projektledare

Referenser

Gula kartan 25M:62 Korpilombolo

Lindgren, Åsa. 2009. Rapport 2008:13. *Fornminnesinventering. Fornminnesinventering i Norrlands inland 2008. Pajala kommun, Norrbottens län*. Norrbottens museum. Dnr 577-2007.

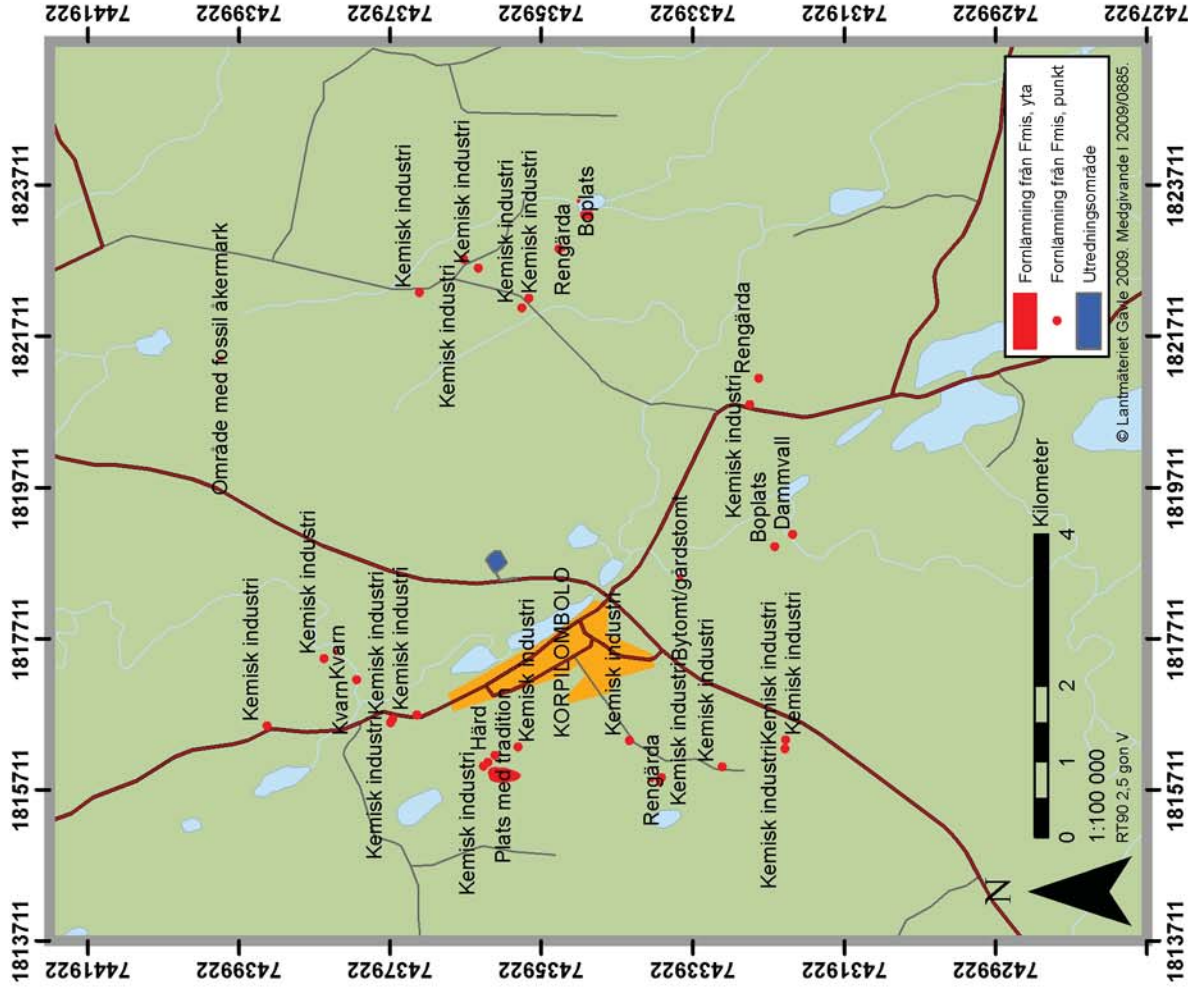
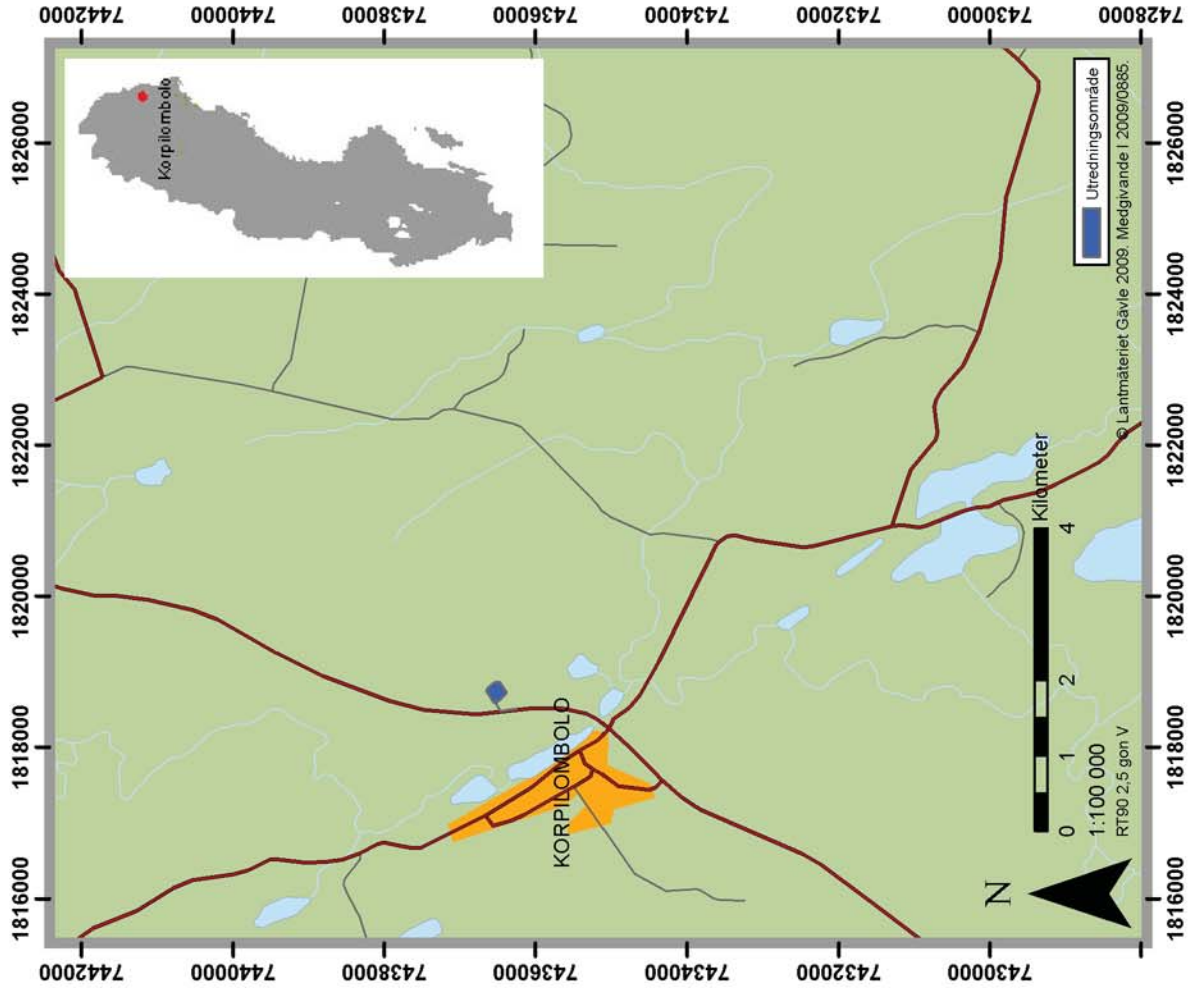
Länsstyrelsen i Norrbottens län & Länsstyrelsen Västerbotten. 2006. *Riksintressen för samebyarna i Norrbottens och Västerbottens län*. http://www.ren2000.se/dl/Metadata_riksintressedokument.pdf 2009-06-10

Bilagor

1. Kartor
 - 1.1 Aktuellt utredningsområde samt känd fornlämningsbild
 - 1:2 Närbild aktuellt utredningsområde, ortofoto
2. Fotolista

Känd fornlämningsbild inom 5 km från aktuellt utredningsområde

Aktuellt utredningsområde

© Lantmäteriet Gävle 2009, Medgivande | 2009/0885.

RT90 2.5 gon V

Närbild aktuellt utredningsområde, ortofoto

Fotolista arkeologisk utredning, Korpilombolo

Acc nr: 2009:41:1-3

Arkeologisk utredning inför planerad bergtäkt inom fastigheten Korpilombolo 4:7, Korpilombolo socken, Pajala kommun, Västerbottens län

Uppdragsgivare: Leif Rantapää genom Ove Thyni (TEFAB)

Fotograf: Mirjam Jonsson (MJ)

Samtliga bilder är med i rapporten.

Acc nr	Objekt	Taget från	Fotograf
2009:41:1	V delen av utredningsområdet, ner mot myren i SV. Storblockig terräng och kraftig markvegetation.	V	MJ
2009:41:2	S delen av utredningsområdet. Storblockigt område. Frida Palmbo i bild.	SV	MJ
2009:41:3	NV delen av utredningsområdet. Blandskog med undervegetation bestående av ris och mossa. Flackare område vid utredningsområdets yttre begränsning.	NV	MJ

Norrbottnens
museum

Norrbottnens museum
Box 266, 971 08 Luleå
Storgatan 2
Tel 0920-24 35 02
norrbottnens.museum@nll.se
www.norrbottnensmuseum.se